

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA

2. Czas powstania
ok. 1350-1380,
XV/XVI, 1645,
ok. 1670

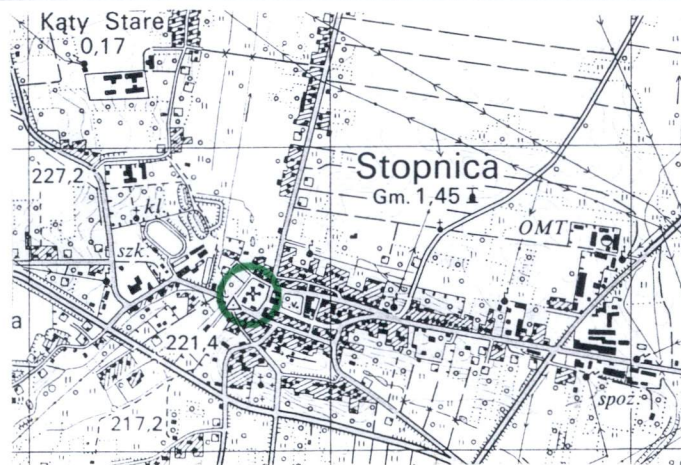
3. Miejscowość

STOPNICA

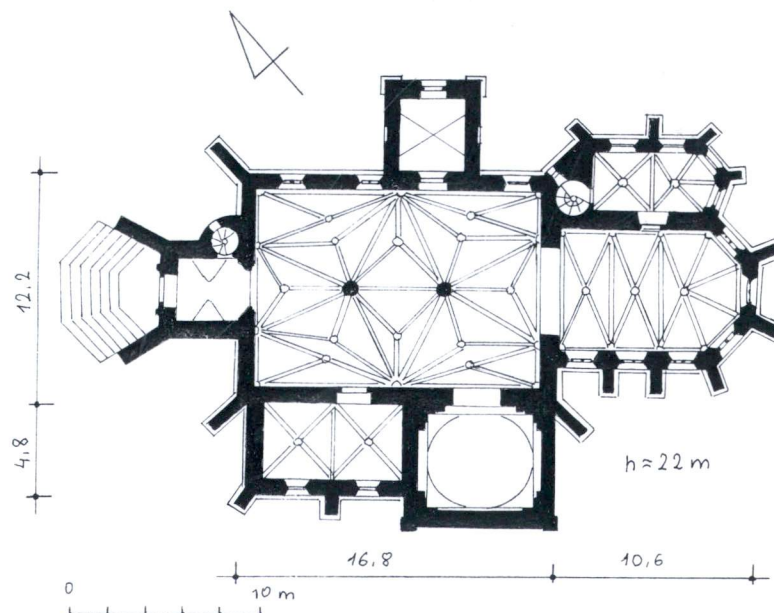
Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

1. Prezbiterium od wschodu

skala 1 : 25 000

skala 1 : 400

4. Adres

Pl. Piłsudskiego 1
28-130 Stopnica

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna
województwo świętokrzyskie
powiat buski
gmina Stopnica

6. Poprzednie nazwy miejscowości
Stobnycza, Stobnicza, Stobnica

7. Przynależność administracyjna przed 1999 r.

województwo kieleckie

8. Właściciel i jego adres

Parafia rz.-kat. p.w. śś. Piotra
i Pawła, Pl. Piłsudskiego 1,
28-130 Stopnica
DIECEZJA KIELECKA

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr 135/A
Data 22.06.1967

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu:

1325-27 - wzmiankowany proboszcz

1326 - w parafii wymienianych trzech plebanów:

Dobiesław, Mikołaj i Jan

1349 – król Kazimierz Wielki funduje kościół w ramach

ekspiacji za zabójstwo księdza Marcina Baryczki

ok. 1350-80 – budowa świątyni (datowanej także na

lata 1362 – data lokacji Stopnicy na prawie

niemieckim – po 1370)

1380 – wymieniony kościół fundacji Kazimierza

Wielkiego

1421 – biskup Wojciech Jastrzębiec kasuje trzech

proboszczów i ustanawia prepozyta, sześciu

mansjonarzy i magistra szkoły

1460-70 – Jan Długosz wymienia w Stopnicy kościół

wzniesiony z kamienia, z fundacji Kazimierza

Wielkiego

XV/XVI w. – budowa kaplicy św. Anny

XVI w. – kruchta północna

1645 – budowa kaplicy Matki Boskiej Różańcowej –

fundował Adam Hinek, herbu Topór, dziedzic wsi

Kuchary, Roszowice i Wola, jako rodową kaplicę

grobową

1657 – kościół złupili Węgrzy Rakoczego

1670 – ks. Wojciech Węgrzynowicz urządził główne

wejście od północnego wschodu

1677 – ks. Krzysztof Dębicki na restaurację kościoła

własne srebro, złoto i „pierścień proboszczów

stopnickich” zastawił

1719-23 – ks. Michał Piechowski ozdobił kościół

malowidłami i wystawił kamienną sygnaturkę

1720 – podmurowano i wzmocniono filary

1759-84 – ks. Józef Antoni Żwan dał do kościoła nowe

ołtarze, posadzkę, ławki, stalle, ozdobił kaplicę NMP

malowidłami „elegantia pictura distinxit”, postawił wieżę

zegarową i murowaną dzwonnice

c.d. na wkładce 1

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA: Kościół farny zlokalizowany w zachodniej części miasta lokacyjnego, za przyrynkowym blokiem zabudowy, na skraju wzgórza miejskiego. Za kościołem stok wyniosłości opada stromo w kierunku doliny rzeki Stopniczanki i położonego nad nią dawnego zamku starościńskiego. Teren przykościelny dość obszerny, otoczony murem, dostępny od wschodu dwiema uliczkami wybiegającymi z narożników rynku, od zachodu drogą biegnącą w kierunku dawnego zamku i łączącą się z nią ul. Kościelną. Pośrodku kościół, orientowany, zwrócony prezbiterium w stronę rynku, poprzedzony nową dzwonnica, otoczony zabudowaniami plebani i gospodarczymi. Przy północnej ścianie prezbiterium zakrystia (współczesna świątyni), od południa dobudowana do korpusu kaplica św. Anny (XV/XVI w.) i kaplica Matki Boskiej Różańcowej (1645), od zachodu i północy kruchty (zachodnia gotycka, północna renesansowa, z XVI w.).

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA: Mury kamienne, z miejscowego wapienia i piaskowca przycinanego w różnej wielkości bloczki, od małych kostek po duże nieregularne ciosy. Na zewnątrz, z wyjątkiem ścian kaplicy MB i północnej kruchty, ściany nietynkowane. Mury kaplicy ściągnięte żelaznymi kotwami. Wewnątrz tynkowane płaszczyzny ścian i sklepień oraz wnętrza krucht i kaplicy MB. W ścianach wmurowane marmurowe epitafia i płaskorzeźby. Detale architektoniczne (cokoły, gzymsy, portale, obramienia i laskowania okien, żebra, konsole i zworniki sklepień) kamienne, nietynkowane. Podobnie filary i arkada łuku tęczowego. Zworniki, konsole i gify zamurowanych okien wewnątrz korpusu polichromowane. Gotyckie okna i portale ciosowe, ostrołukowe lub zamknięte łukiem dwuramiennym (wejścia do zakrystii i kaplicy św. Anny). Portale i żebra sklepień profilowane. Portal do kruchty północnej okrągłolukowy. Schody w dwóch wieżyczkach (w północnym narożniku korpusu i prezbiterium oraz przy zachodniej kruchcie) murowane, kręcone. Okna obustronnie rozglifione, dwudzielne, z kamiennymi laskowaniami w kształcie krzyża, wypełnione witrażami w metalowych ramach. Drzwi drewniane, jedno i dwuskrzydłowe, wewnątrz przeszlone. Drzwi do zakrystii obite blachą. Posadzka marmurowa. Wnętrze korpusu przykryte sklepieniami trójpodporowymi, wspartymi pośrodku na dwóch filarach oraz na ścianach bocznych wzmocnionych od zewnątrz uskokowymi przyporami. W prezbiterium i przybudówkach sklepienia krzyżowo-zebrowe, kolebkowo-krzyżowe i kolebkowe z lunetami. Więźba dachowa nowa, drewniana, wzmocniona w dolnej części konstrukcją żelbetową, pokryta dachówką ceramiczną. Nad kaplicą MB kopuła na pendentywach, na zewnątrz pokryta miedzią.

RZUT: Korpus prostokątny, halowy, dwunawowy i dwufilarowy. Prezbiterium węższe, dwuprzęsłowe, z pięciobocznym zamknięciem od wschodu. Zakrystia dwuprzęsłowa, zamknięta od wschodu dwubocznie, z wbudowaną w południowo-zachodnim narożniku okrągłą klatką schodową na poddasze. Kaplica św. Anny prostokątna, dwuprzęsłowa, sąsiaduje z prostokątną, zbliżoną do kwadratu kaplicą MB Różańcowej. Obie wypełniają całą przestrzeń między narożnymi przyporami korpusu. Kruchty na planie kwadratu: zachodnia pośrodku fasady, północna nieco przesunięta ku wschodowi. W narożniku północno-wschodnim kruchty zachodniej kręcone schody na chór muzyczny na piętrze kruchty.

c.d. na wkładce nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
ok. 2600 m ³	ok. 335 m ²	sakralne	sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja Kościół po zniszczeniach II wojny światowej odbudowano wraz z rekonstrukcją zniszczonych partii górnych partii murów prezbiterium, pd. muru korpusu, zakrystii z wieżyczką schodkową, filarów, sklepień oraz łuku tęczy. Wieżbę dachową wzmocniono żelbetową konstrukcją. W ostatnich latach wymieniono pokrycie dachowe.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan dobry, po pracach remontowych i rekonstrukcyjnych.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie			

1. Miejscowość Stopnica	1. Obiekt (nazwa jak w karcie)	2. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
2. Gmina Stopnica	Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła	c.d. pkt 12, 13
3. Powiat buski		
4. Województwo świętokrzyskie		

c.d. pkt 12

1795 – pożar miasta wraz z kościołem; kościół **wyremontował** własnym kosztem prepozyt stopnicki i sufragan krakowski Józef Olechowski
 1817-32 – ks. Ludwik Łętowski obmurował **cmentarz** kościelny, wzmocnił kościół przyporami i ankrami, wyremontował okna
 przed 1919 – ks. Jan Zalewski „sprawił” marmurową posadzkę i wszystkie ołtarze; XIV-wieczne antepedium ołtarzowe umieścił na zewnątrz kościoła w ogródcu za ołtarzem głównym
 1945 – w trakcie działań wojennych kościół zniszczony w 80 %; po wojnie odbudowany
 1956 – zakończono odbudowę kościoła
 1986 – konsekracja kościoła z nowym wyposażeniem

STYL: kościół i zakrystia gotyckie, kaplica św. Anny późnogotycka, kruchta północna późnorenesansowa, kaplica MB Różańcowej wczesnobarokowa

c.d. pkt 13

BRYŁA: Całość budowli addycyjna, złożona z **brył** różnej wielkości i kształtu, narastających ku górze. Korpus prostopadłościenny, wzmocniony w narożnikach ukośnymi przyporami dwuuskokowymi. Przykryty stromym, dwuspadowym dachem, ujętym w trójkątne szczyty. Wschodni szczyt zwieńczony niewielką, kamienną sygnaturką. Prezbiterium **nieco** niższe, gęsto oszkarpowane, przykryte stromym, pięciospadowym dachem, nad okapem rozplaszczonym. Przybudówki znacznie niższe. Zakrystia i kaplica św. Anny oszkarpowane, przykryte dachami pulpitowymi. Kruchta zachodnia ujęta w narożnikach ukośnymi, mocno wysuniętymi **przyporami**, przykryta trójspadowym, lekko rozplaszczonym daszkiem. Przypory zakończone kamiennymi, ukośnie położonymi parapetami. Kruchta **północna** wzmocniona w narożnikach graniastymi przyporami, przykryta dwuspadowym dachem, ograniczonym od frontu trójkątnym szczytem. Kaplica MB **najwyższa**, prostopadłościenna, przykryta kopułą zwieńczoną ażurową latarnią. Pod kaplicą zapewne krypta grobowa rodziny fundatora. W bryle kościoła **wyodrębnione** ponadto wieżyczki schodkowe: zachodnia wtopiona w narożnik korpusu i kruchty, wschodnia wyprowadzona ponad dach zakrystii i zwieńczona attykową ścianką.

ELEWACJE: Ściany prezbiterium, korpusu, **zakrystii** i kaplicy św. Anny rozczłonkowane przyporami, na wysokich, dwukondygnacyjnych cokołach, sięgających poziomu parapetów okiennych. **Cokoły** oprofilowane, zwieńczone gzymsami kapnikowymi, w miejscach otworów wejściowych uskokowo załamanymi i poprowadzonymi nad portalami. Ściany gładkie, zwieńczone gzymsami kordonowymi. W prezbiterium i korpusie nawowym gładki pas tynkowanego fryzu wydzielony profilowanymi gzymsami. W zwieńczeniu wschodniej wieżyczki schodkowej fryz przechodzi w attykową ściankę z dekoracją maswerkową. Szczyt zachodni z artykulacją za pomocą ostrołukowych blend. Otwory okienne wąskie, smukłe, ostrołukowe (po stronie południowej cztery okna zamurowane równo z licem ściany). Okienka doświetlające klatki schodowe i wnętrze chóru muzycznego na piętrze kruchty zachodniej prostokątne. Ściany kruchty gładkie, w północnej na wysokim cokole, zwieńczone profilowanym gzymsem. Po obu stronach jej portalu wejściowego pozostałości renesansowej kamieniarki z motywami rautów i jońskiego kimationu. Ściany kaplicy MB na niskim cokole, opilastrowane i zwieńczone profilowanymi gzymsami wydzielającym pas gładkiego fryzu. **Na** jej elewacji południowej wycięnięty w tynku zegar słoneczny. Okna kaplicy okrągłe.

WNĘTRZE: Dostępne głównym wejściem od strony zachodniej, dwoma wejściami od północy (z kruchty do korpusu i z zakrystii do prezbiterium) oraz od południa, wejściem z kaplicy św. Anny. Ościeża portali na wysokich cokołach, profilowane: z prezbiterium do zakrystii i z kruchty północnej do kościoła ostrołukowe, z kościoła do kaplicy św. Anny dwuramienny. Prezbiterium otwarte do korpusu nawowego ostrołukową arkadą łuku tęczowego, wspartą na profilowanych odcinkach gzymsu. W ścianie południowej prezbiterium sedilia w formie odcinkowo zamkniętej, profilowanej na krawędziach wnęki w murze. Po stronie zachodniej korpusu ostrołukowa arkada chóru muzycznego. Wnętrze oświetlone dużymi, ostrołukowymi oknami: pięcioma w prezbiterium (trzy w wielobocznym zamknięciu od wschodu, dwa od południa, jedno zamurowane), trzema w korpusie (od strony północnej, bo od południa trzy okna zamurowane do wnęki), czterema w zakrystii i dwoma w kaplicy św. Anny. Sklepienia korpusu nawowego wsparte na dwóch dziesięciobocznych filarach na cokołach, na które od góry spływają, wtapiając się w ścianki, żebra sklepienne. Żebra o profilu podwójnie wklęsłym, wspierają się na ścianach za pomocą wysoko zawieszonych konsol z dekoracją roślinną. W miejscach przecięcia żeber zworniki. Konsole i zworniki płaskorzeźbione i polichromowane. Wnętrze kaplicy MB dostępne z korpusu okrągłolukową arkadą, opilastrowaną, z arkadowymi płycinami w ścianach, w górnej części oddzielone gzymsem od łuków tarczowych między pendentywami kopuły. Doświetlone za pomocą latarni w kopule i dwóch okulusów (w ścianie wschodniej i zachodniej, trzeci – w ścianie południowej - zamurowany).

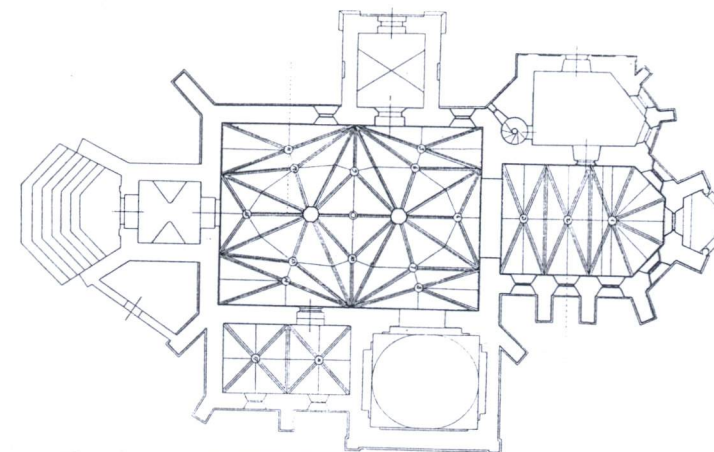
WYSTRÓJ i WYPOSAŻENIE: Dekoracja rzeźbiarska: w prezbiterium głowa męska w koronie (zap. Kazimierz Wielki, zarazem herb Ziemi Dobrzyńskiej) i liściasta rozeta, w korpusie herb Królestwa a zarazem Ziemi Krakowskiej, herby Ziemi Wielkopolskiej (Kaliskiej), Sieradzko-Łęczyckiej, Dobrzyńskiej, Sandomierskiej, papieża Benedykta XII (?), Andegawenów, Leliwa, Bogoria, Śreniawa, motywy roślinne i zoomorficzne, w kaplicy św. Anny herby Pobóg i Jasieńczyk. W prezbiterium kamienne, płaskorzeźbione antepedium (XIV w.) z wizerunkiem krzyża, dwiema rozetami oraz herbami Wielkopolski i Ziemi Dobrzyńskiej. W gzymsach zamurowanych okien prezbiterium i korpusu resztki dekoracji malarskiej. Na ścianie północnej prezbiterium krucyfiks z naturalnej wielkości figurą Ukrzyżowanego, w korpusie nawowym marmurowa chrzcielnica i obraz św. Piotra i Pawła, w kaplicy MB ołtarz MB Częstochowskiej. Epitafia marmurowe wmurowane na zewnątrz i wewnątrz kościoła: Horacego Aleksandra Lusti i jego żony Ewy, (1628), ks. Alberta Węgrzynowicza herbu Unrug, proboszcza stopnickiego (zm. 1677), Anny z Bąkowskich Osińskiej (zm. 1842), Konstancji z Kasprzyckich i Stanisława Jukundego Żelazowskiego, aptekarza stopnickiego oraz Józefa Żelazowskiego, herbu Jastrzębiec (1868), ks. Ludwika Łętowskiego i ks. Macieja Majerczaka (1871).

INSTALACJE: elektryczna, oświetleniowa, nagłaśniająca, odgromowa, grzewcza.

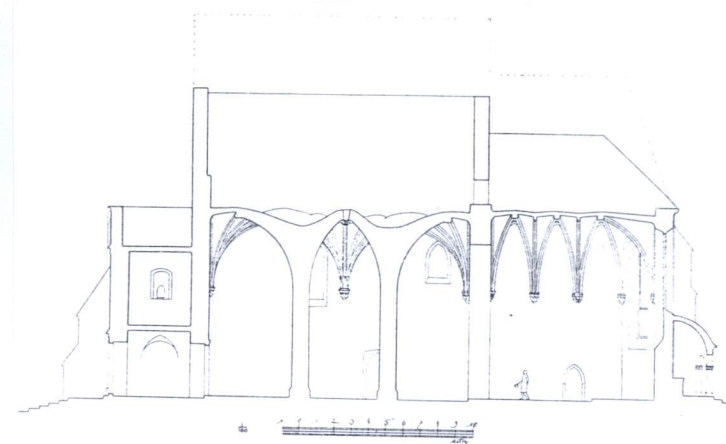
1 Miejscowość Stopnica	3 Obiekt (nazwa jak w karcie)	4 Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
2 Gmina Stopnica	Kościół parafialny p.w. śś. Piotra i Pawła	ikonografia, fotografie
3 Powiat buski		
4 Województwo świętokrzyskie		

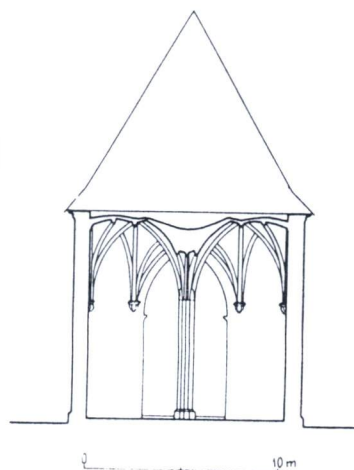
- Kościół ok. 1915, fot. arch. w ISPAN w Warszawie,
publ. w: Architektura gotycka w Polsce, W-wa 1995.

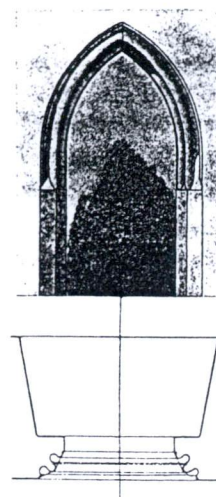
- Rzut kościoła, rys. A. Szyszko-Bohusz:
Kościół polskie dwunawowe, SKHS 8, 1912.

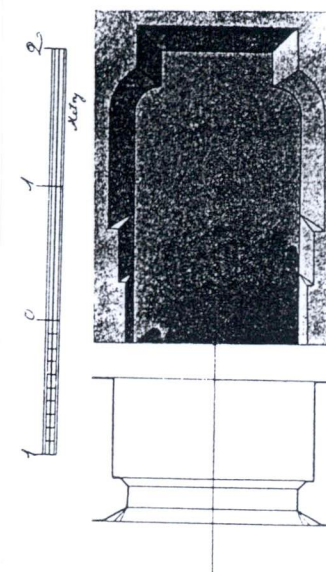
- Przekrój wzdłużny, rys. A. Szyszko-Bohusz:
Kościół polskie dwunawowe, SKHS 8, 1912.

- Przekrój poprzeczny, publ. w:
Architektura gotycka w Polsce, W-wa 1995

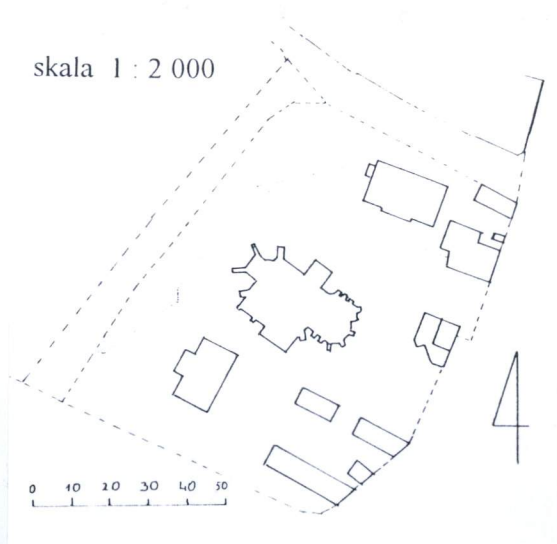

- Portal zakrystii, rys. A. Szyszko-Bohusz:
Kościoły polskie dwunawowe, SKHS 8, 1912.

- Portal kaplicy św. Anny, rys. A. Szyszko-Bohusz:
Kościoły polskie dwunawowe, SKHS 8, 1912.

skala 1 : 2 000

1 Miejscowość Stopnica	5 Obiekt (nazwa jak w karcie)	6 Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
2 Gmina Stopnica	Kościół parafialny p.w. śś. Piotra i Pawła	fotografie
3 Powiat buski		
4 Województwo świętokrzyskie		

2. Korpus nawowy od wschodu

3. Elewacja frontowa od zachodu

5. Kaplica M.B. Różańcowej

4. Kaplica św. Anny

6. Portal polnocny

7. Portal kruchty północnej

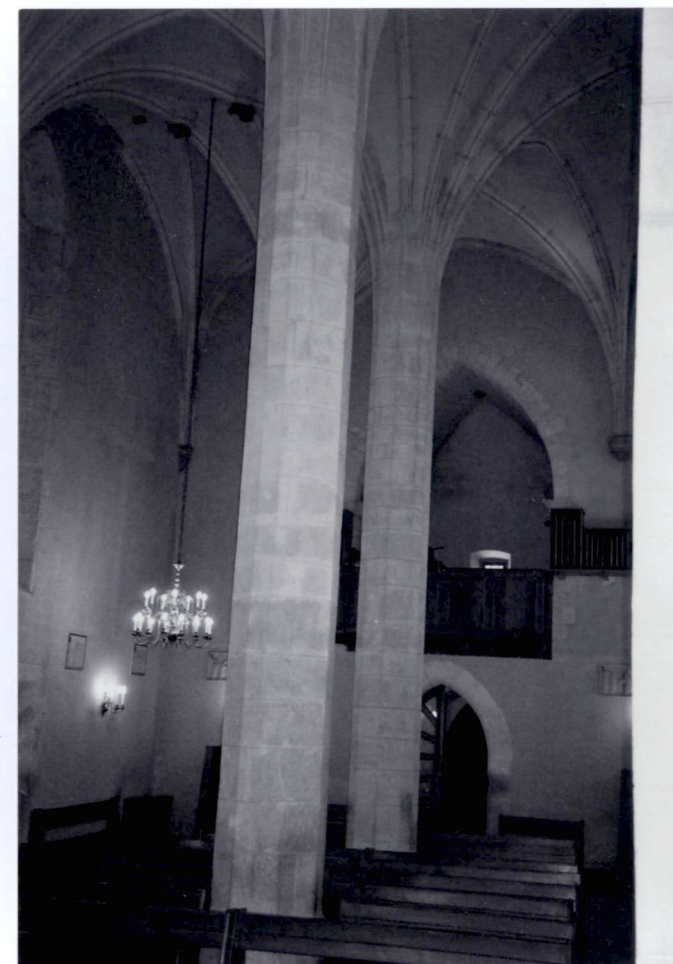
1. Miejscowość Stopnica	7. Obiekt (nazwa jak w karcie)	8. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
2. Gmina Stopnica	Kościół parafialny p.w. śś. Piotra i Pawła	fotografie
3. Powiat buski		
4. Województwo świętokrzyskie		

8. Wieżyczka schodkowa przy płn. ścianie prezbiterium

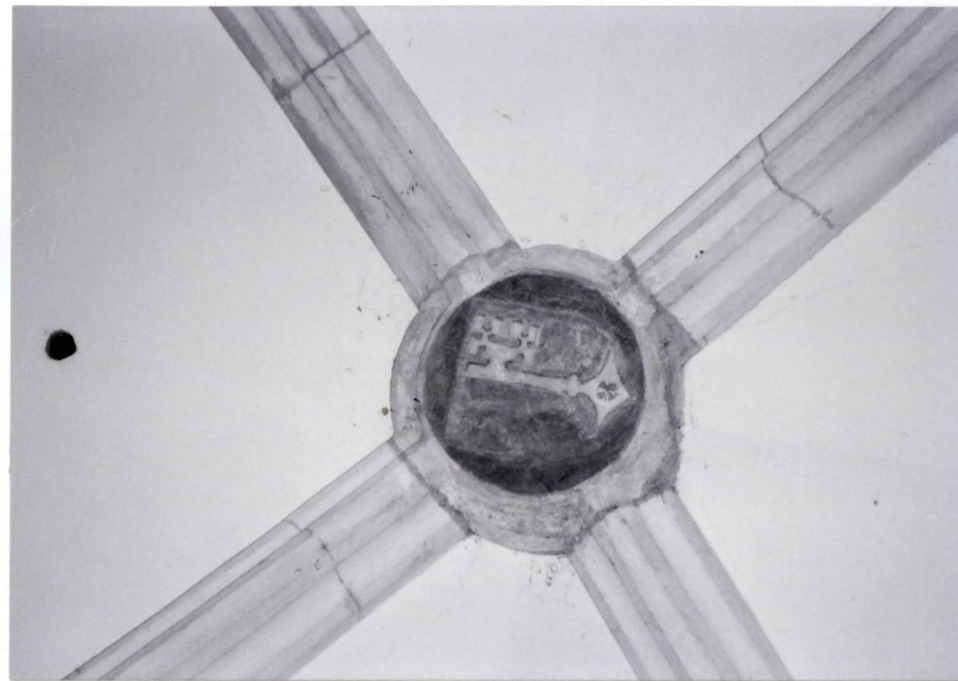
9. Wnętrze prezbiterium

10. Wnętrze korpusu

11. Spływ żebier sklepiennych w nawie

12. Zwornik sklepienia w kaplicy św. Anny

13. Antependium z pierwotnego ołtarza